

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

О. В. Патлачук
кандидат юридичних наук,
викладач Краматорського
економіко-гуманітарного інституту

Актуальність теми дослідження пов'язана з трьома причинами: 1) юридична техніка є однією з найбільш складних сфер юридичної науки. Тому існує декілька підходів до визначення цього поняття та шляхів розробки цієї проблеми. Доктринальні погляди науковців часто мають полярний характер та суперечать один одному, при цьому рівень юридичної техніки є своєрідним показом ефективності та дієвості нормативно-правових актів. Недоліки юридичної техніки призводять до появи прогалин, дублювань та колізій в законодавстві, які не дають змогу об'єктивно вирішити будь-яке правове питання. Така обставина потребує проведення аналізу стану досліджень в сфері юридичної техніки з метою пошуків векторів розвитку цієї галузі права; 2) в Україні склалася критична ситуація у сфері охорони, захисту та відтворення природних ресурсів, а порушення

природоохоронного законодавства стали повсякденним явищем. Це незаконне використання об'єктів, захоплення природоохоронних земель, знищення флори та фауни, яке призвело до скорочення кількості видів і популяцій. Такий стан речей потребує розгляду наявної літератури з метою пошуків шляхів збереження та охорони навколишнього природного середовища; 3) питання юридичної техніки природоохоронного законодавства є темою, якої зрідка торкалися науковці, але без досліджень в цій сфері неможливе створення дієвого законодавства. Враховуючи те, що в дореволюційний та радянський періоди юридична техніка природоохоронного законодавства розвивалась фрагментарно, необхідно розглянути такі наукові дослідження та провести їх систематизацію.

Аналіз публікацій показує, що існує значна кількість робіт, при-

свячених стану досліджень різних напрямків юридичної техніки. Це праці В. Сирих, В. Баранова, В. Нерсисянца, І. Шутака, Ж. Дзейко тощо. Однак питання стану досліджень юридичної техніки природоохоронного законодавства розглядались дуже обмеженим колом науковців, а саме О. Красновим, О. Дубовиком, Б. Кіндюком тощо. Є значна кількість робіт з питань природоохоронного законодавства, де розглядалися питання юридичної техніки – А. Гетьмана, Ю. Шемшученка, Л. Заславської тощо. Питання юридичної техніки природоохоронного права є «білою лакуною» і потребують свого детального дослідження.

Метою нашої роботи є висвітлення стану досліджень питань юридичної техніки природоохоронного законодавства.

Викладення матеріалів дослідження слід почати з того, що юридична техніка природоохоронного

законодавства розвивалася під впливом загальнотеоретичних досліджень у цій сфері, в яких розглядалися засоби, правила, методи, інструменти і термінологія. Термін «юридична техніка» належить відомому німецькому науковцю Р. фон Ієрингу (1818-1892 рр.), який працював в університетах Берліна, Відня та Лейпцига. Це поняття знайшло відображення в основній праці вченого «Дух римського права на різних ступенях його розвитку», де сформульовані правила складання законів, вимоги до їх змісту та деякі положення юридичної техніки. Як вказує І. Шутак, у дореволюційній Росії проводилися розробки у сфері юридичної техніки [1, с. 835]. Питання юридичної техніки на підставі принципу історизму досліджував О. Кістяківський, який розглядав вплив суспільно-політичних умов суспільства на підготовку законодавчих актів. З аналогічних позицій розглядали зміст та структуру законодавчих актів відомі історики та юристи М. Ковалевський та І. Новицький.

Розгляд наукових праць, які проводилися в період існування СРСР, дає змогу розділити їх на 3 періоди, які різняться за кількістю та напрямом проведених досліджень: I – 60-70 рр.; II – 70-80 рр.; III – 80-90 рр. XX ст.

Перші наукові дослідження у цій сфері проводили М. Грозинський, І. Перетерський, П. Веровська тощо, які зробили кроки у формуванні юридичної техніки та звертали увагу на необхідність упорядкування законодавства. На початку 60-х рр. з'явилося декілька регіональних шкіл, представниками яких були Н. Александров, С. Алексєєв, І. Брауде, Д. Керімов тощо. Загальною рисою їх праць була та обставина, що юридична техніка розглядалася як самостійна наукова дисципліна, яка є сполучною ланкою між загальною теорією права та галузевими дисциплінами. Одно-

часно з цим почався активний розвиток природоохоронного права, завданням якого було притягнення до відповідальності правопорушників, захист природних об'єктів від незаконного використання та антропогенного впливу. Причиною такої ситуації став активний розвиток економіки Радянського Союзу, створення значної кількості промислових об'єктів, серед яких значна частина особливо небезпечних підприємств знаходилась на територіях УРСР. Розвиток юридичної техніки та природоохоронного законодавства відбувався за діалектичним законом Г. Гегеля «єдності та боротьби протилежностей». Тобто теоретичні розробки у сфері юридичної техніки впливали на природоохоронне законодавство, а з іншого боку, практична підготовка законодавчих актів та дослідження у цій сфері суттєво вплинули на розвиток цієї науки. Тому подальший розвиток цієї галузі доцільно розділити на такі частини: I – радянський період – 60-90 рр. XX ст.; II – період незалежної України – з 90-х рр. по сьогодні.

I. Радянський період характеризувався появою праць з природоохоронної справи, в яких фрагментарно розглядалися питання юридичної техніки. Так, проф. Н. Казанцев досліджував природоохоронні акти, такі, як Декрет «Про землю» 1917 р., та нормативно-правові акти, які регулювали використання землі, лісів та корисних копалин. Вчений звертав увагу на необхідність дотримання принципу законності, невідворотності, індивідуалізації за порушення природоохоронного законодавства.

О. Колбасов у праці «Радянське законодавство про охорону природи за 40 років» стверджував, що охорона природи – це сукупність заходів, які дозволяють сформувати методiku її раціонального використання, відновлення та примноження її багатств [2, с. 43].

Необхідно відзначити, що юридична техніка розвивалась на досить широкому базисі, адже з'явилися наукові школи, був розроблений понятійний апарат, окреслено коло правових проблем. Так, О. Йоффе та М. Шаргородський розглядали питання юридичної техніки при з'ясуванні відповідальності за порушення законодавства, які ґрунтувалися на юридичному і громадському осуді поведінки правопорушника [3, с. 316]. М. Александров вказував на необхідність при підготовці тексту законів уникати невизначених формулювань та застосовувати чітко визначений набір термінів. Проф. В. Григор'єв розглядав діюче у 60-х рр. минулого століття законодавство, присвячене вирішенню природоохоронних проблем, та порядок підготовки законодавчих актів у цій сфері.

Важливим поштовхом наукових досліджень стало прийняття 30 червня 1960 р. Верховною Радою Закону «Про охорону природи Української РСР» та аналогічних законів, прийнятих у більшості союзних республік СРСР, які стали основою розвитку природоохоронного радянського законодавства. Основні положення цього нормативно-правового акта досліджував В. Лозо, який вказував на регламентацію в ньому питань раціонального використання, відтворення, ощадливого використання природних ресурсів і звертав увагу на побудову акта, логічну схему та наголошував на необхідності внесення до нього доповнень [4, с. 99]. Б. Лісковець досліджував правове регулювання процесу проведення розвідок місць родовищ та юридичну відповідальність за правопорушення у цій сфері.

У 60-х роках минулого століття, завдяки працям В. Мунтяна, почала формуватися українська школа природоохоронного права. У своїх працях «Правова охорона лісів Української РСР» 1964 р., «Право-

ва охорона ґрунтів Української РСР» 1965 р. та «Правова охорона водних відносин Української РСР» 1966 р. вчений розглядав питання відповідальності за правопорушення в сфері охорони природи, зміст статей Кримінального кодексу УСРР 1927 р., Кримінального кодексу УРСР 1960 р. та інших нормативно-правових актів. Зверталась увага на необхідність закріплення в законах юридичної термінології та вказувалося, що зміст нормативно-правових актів повинен бути ясным і зрозумілим. У цей історичний період значний обсяг досліджень був проведений О. Колотинською, яка розглядала питання охорони землі, вод, лісів, тваринного світу, надр, атмосферного повітря, курортних місцевостей і державних заповідників. На думку науковця, при розгляді нормативно-правових актів в сфері охорони природи необхідно розглядати зміст актів, їх сутність, не допускаючи прогалин та суперечностей.

Важливим внеском в розгляд природоохоронної справи стали праці Г. Полянської, Н. Сироєдова, Е. Немировського тощо. Так, Г. Полянська запропонувала підготувати проєкт загальносоюзного закону з нормами, регламентуючими відповідальність за порушення у цій сфері. До них Г. Полянська відносила самовільне користування, незаконне захоплення землі, інших природних об'єктів, недотримання правил, інструкцій, положень та дій, що призвели до негативних наслідків, а також особливості адміністративної, майнової, кримінальної відповідальності за правопорушення у цій сфері. Н. Сироєдов досліджував історію земельного права, розглядав правовий режим надр, а також правове регулювання промислової розробки родовищ корисних копалин, в яких звертав увагу на значну кількість відомчих актів, які потребують систематизації. Праці Е. Немировського присвячені від-

повідальності за лісопорушення, недодержання вимог пожежної безпеки, а також стосовно законодавства про кримінальну, адміністративну відповідальність у лісовій сфері. О. Колбасов досліджував питання охорони вод, питання, пов'язані з водокористуванням, скидами стічних вод, забрудненням хімікатами та іншими небезпечними речовинами. Значна увага приділялась вченим змісту всесоюзних та республіканських нормативно-правових актів, розглядалися питання історії виникнення, становлення та розвитку юридичної відповідальності за правопорушення проти природи.

Дослідженню природоохоронної проблематики була присвячена низка кандидатських дисертацій: В. Плахути – щодо правового забезпечення комплексного використання надр, Ю. Жарікова – про правову охорону ґрунтів СРСР, Б. Лісковця – стосовно правового регулювання розвідки і розробки корисних копалин, Р. Боголепова – щодо правового режиму земель промислового та транспортного призначення. У дослідженні А. Пиголкіна «Підготовка проєктів нормативних актів (організація і методика)» 1968 р. стосовно порядку підготовки проєктів нормативно-правових актів зверталась увага на вимогу стислості, яка вимагає зменшення обсягу тексту нормативно-правового акта. В працях В. Курлянського розглядалися питання юридичної техніки, пов'язані з нормативністю права, неупередженістю та об'єктивністю, що повинно було сприяти підвищенню ефективності кримінальної відповідальності.

З метою удосконалення законодавства у природоохоронній сфері у червні 1969 р. в Інституті держави і права Академії наук СРСР відбулася наукова конференція. В резолюції форуму вказувалося на необхідність зосередження уваги на загальнотеоретичних пробле-

мах охорони природи, складовою частиною якої були питання юридичної техніки, а також необхідності забезпечення ефективності нормативно-правових актів, їх точного розуміння та можливості практичного використання.

II. У наступний історичний період у 70-80 рр. XX ст. значно вплинула на юридичну техніку природоохоронного права монографія «Радянське кримінальне право» 1971 р., Т. V, до змісту якого увійшла гл. XXVIII «Злочини у сфері використання природних багатств». Тут розглядалась юридична відповідальність, до якої входили питання юридичної техніки, пов'язані з незаконною рубкою лісу, полювання, заняття рибним промислом, промислом котиків та бобрів, порушення правил охорони багатств. Зверталась увага на систему побудови нормативно-правових актів, необхідність зрозумілості їх мови, що повинно було гарантувати стабільність інституту юридичної відповідальності.

З'явилася низка загальних праць, присвячених охороні земель, відповідальності за лісопорушення, користування надр, охорону водних об'єктів та природно-заповідного фонду. Так, в праці В. Балезіна розглядалися питання юридичної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин. Зверталась увага на наявність численних фактів дублювання природоохоронних норм через численні відомства, які видавали нормативно-правові акти у цій сфері.

У 60-70-х роках минулого століття почалось масове виділення земель під забудову, прокладку доріг, створення нової інфраструктури, що вимагало встановлення норм юридичної відповідальності за правопорушення, пов'язані з земельним фондом. Так, Б. Єрофєєв присвятив монографію питанням пра-

вового режиму земельного фонду населених пунктів, звертав увагу на необхідність чіткості та доступності нормативно-правових актів, в яких встановлювались права і обов'язки громадян при використанні цього ресурсу.

Н. Титова розглядає норми КК УРСР 1960 р. та вивчає зміст злочинів, пов'язаних з охороною ґрунтів, надр, водних ресурсів, рибних запасів, лісів, тваринного світу, заповідників, пам'яток природи, атмосферного повітря, зелених зон, курортних місцевостей. Зверталася увага на недоліки юридичної техніки кодифікованого акта, тому що норми, пов'язані з охороною природи, розташовані в різних главах, а їх формулювання є складним та потребує роз'яснень [5, с. 108].

Р. Гусев досліджував правову охорону лісів, здійснював порівняльний аналіз Кримінальних кодексів різних союзних республік та дійшов висновку про необхідність їх уніфікації. Праця Ю. Ляпунова присвячувалася кримінально-правовій охороні природи працівниками органів внутрішніх справ, з'ясуванню поняття злочину, зверталась увага на спосіб викладення норм права і структурну побудову таких актів. Значним доробком у цій сфері є праці Г. Башмакова, який досліджував право використання надр у СРСР та особливості юридичної відповідальності згідно з чинним у СРСР та союзних республіках гірничим законодавством і торкався необхідності з'ясування особливості термінології у цій сфері. З метою удосконалення законодавства 25 червня 1975 р. ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР прийняли постанову «Про заходи щодо подальшого вдосконалення господарського законодавства», де зверталась увага на «правильне співвідношення прав і відповідальності суб'єктів господарювання на всіх рівнях управління, а також на тех-

ніко-юридичні помилки в законодавстві, засоби їх попередження і виправлення».

Значним внеском у розвитку природоохоронних норм стала монографія Ю. Шемшученка, В. Мунтян, Б. Розовського «Юридична відповідальність в галузі охорони навколишнього середовища» 1978 р., де розглядалися питання раціонального природокористування, юридична відповідальність у сфері навколишнього середовища, підстави відповідальності, шляхи підвищення ефективності застосування заходів адміністративної відповідальності та кримінально-правові заходи відповідальності за порушення природоохоронного законодавства. З точки зору юридичної техніки, цікаві пропозиції авторів стосовно шляхів вдосконалення кримінальної відповідальності за порушення законодавства шляхом внесення в республіканські Кримінальні кодекси глави чи розділу, присвяченого злочинам проти довкілля. При цьому зверталася увага на необхідність уніфікації норм республіканського кримінального законодавства, відносно конкретизації, технічних, санітарних, будівельних, технологічних вимог законодавства [6, с. 117].

III. Період 70-80 рр. характеризувався появою значного обсягу теоретичних досліджень у сфері юридичної техніки та природоохоронному законодавстві. Так, були опубліковані праці С. Алексєєва, Ю. Тихомирова, Л. Явіча, Д. Керімова тощо, де розглядалися стадії виникнення, становлення, розвитку юридичної техніки, її прийоми, методи та засоби. С. Алексєєв вказував, що юридична техніка повинна використовуватися відповідно до правил підготовки та систематизації нормативно-правових актів. Ю. Тихомиров досліджував типологію законів, проводив оцін-

ку структури нормативно-правових актів та виявляв роль законів у правовій системі. Л. Явіч фрагментарно розглядав питання юридичної техніки при дослідженні зв'язку між правовими і виробничими відносинами, законом і державною владою, юридичними та моральними нормами, показував сутність права і його прояв у законодавстві, правосудді, законності і правопорядку. Д. Керімов розглядав співвідношення законів та підзаконних актів, структуру законів, системність права, стиль та мову законів.

Значний обсяг питань, пов'язаний з правовою охороною природи, знайшов відображення у праці З. Корчевої «Кримінально-правова охорона природи в УРСР», яка досліджувала Укази Президії ВР СРСР, УРСР, Постанови РМ УРСР, міністерств та відомств, у зміст яких входили норми юридичної відповідальності за правопорушення у сфері охорони природи, звертала увагу на відсутність галузевої типізації норм, наявність значної кількості прогалин та необхідність підготовки загальносоюзного кодифікованого акта охорони природи [7, с. 39]. В. Пакутін розглядав систему охорони природи, кримінально-правові норми відповідальності за злочини у цій сфері, об'єкт та предмет злочинних посягань, звертав увагу на необхідність відповідності юридичних термінів об'єктивним явищам навколишньої дійсності. Багато уваги проблемам навколишнього середовища приділила Л. Заславська, яка аналізувала деякі питання юридичної техніки у кримінальному та адміністративному законодавстві цієї сфери, а також порядок проведення судового розгляду таких справ. О. Каверін розглядав радянське законодавство, зміст норм кримінальних кодексів союзних республік, що регламентували питання їх охорони, заборони на забруднення тощо.

Питанням діяльності державних органів з охорони вод присвячена монографія Ю. Беліченко та В. Волкова, в якій розглянуто форми і методи діяльності спеціалізованих органів з регулювання використання й охорони вод. Досліджено практику застосування водного законодавства, його дефекти, порядок притягнення до відповідальності осіб, винних у його порушенні, а також викладено комплекс пропозицій, спрямованих на відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам. Л. Тимофєєв досліджував зміст основ водного законодавства СРСР та аналізував загальний перелік правопорушень, за скоєння яких винні особи несуть кримінальну або адміністративну відповідальність. У сфері охорони природних копалин цікава праця А. Мухамедова, який досліджував питання відповідальності за правопорушення, державного надзору за використанням надр та звертав увагу на неефективність штрафних санкцій і необхідність збільшення штрафів за правопорушення у цій сфері, а також введення єдиної юридичної термінології.

На початку 80-х років ХХ ст. В. Мунтяном були підготовлені монографії «Правові основи охорони природи», «Правова охорони природи УРСР» 1982 р., в яких аналізується стан природоохоронного законодавства, кримінальна та адміністративна відповідальність правопорушень, формулюються правові категорії. З точки зору юридичної техніки, звертається увага на ефективність законодавства, на специфічні особливості юридичної відповідальності в сфері охорони природи, яка залежить від особливостей об'єктів, можливості їх відтворення та повернення їх до первісного стану.

Помітним внеском у цей напрям юридичної науки стали до-

слідження В. Петрова, який розглядав правову охорону в СРСР атмосферного повітря, вод, земель, надр, лісів, тваринного світу та кримінальну, адміністративну і цивільно-правову відповідальність. Звертав увагу на необхідність кодифікації цієї сфери, що потребувала підготовки концепції, прийнятої на державному рівні, а також побудови нормативно-правових актів та визначення принципів регламентації цієї сфери.

Важливі питання юридичної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства розглядались у праці Г. Мирнова, який присвятив увагу ознакам ефективності норм у цій сфері та класифікував правопорушення згідно з видом заподіяної природі шкоди. Науковець звертав увагу на складність природоохоронного законодавства, наявність значної кількості таких актів, які не узгоджені між собою, та запропонував провести своєрідну їх ревізію з метою скасування документів, які не відповідали реаліям повсякденного життя. У праці А. Шестерюка «Питання кодифікації законодавства про охорону навколишнього середовища» 1984 р. розглядались принципи правової охорони природи, зверталась увага на відсутність системності цієї сфери та необхідність підвищення доступності таких положень при практичному їх використанні [8, с. 63].

Значним внеском в розвиток цієї галузі юридичної науки стала праця Ю. Шемшученка «Правові проблеми екології» 1989 р., в якій ставилося питання стосовно підготовки Екологічного кодексу, структури акта, необхідності логічної побудови, надання змісту формальної визначеності та чіткого окреслення змісту і обсягу природоохоронних проблем, які потребують свого вирішення [9, с. 190]. Питання юридичної

техніки знайшли відображення в праці Н. Малишевої, присвяченої впливу науково-технічного прогресу на правовідносини в системі «суспільство – природа». Авторка аналізує положення Закону України «Про охорону навколишнього середовища», інших законів та вказує на необхідність застосування точних юридичних формулювань, застосування понять і термінів природоохоронного законодавства. Важливе значення у подальшому розвитку природоохоронного законодавства мала праця В. Андрейцева «Екологія і закон: еколого-правова відповідальність» 1991 р., в якій розглядались такі питання юридичної техніки, як комплексність правового регулювання, необхідність проведення кодифікації галузі через накопичення значної кількості законних та підзаконних нормативно-правових актів, які створюють складнощі у правореалізаційній діяльності [10, с. 9].

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі

ВИСНОВКИ:

1. Проведення теоретичних досліджень в галузі юридичної техніки суттєво вплинули на її розвиток в сфері природоохоронного права, яке формувалося в процесі здійснення практичної діяльності в сфері охорони природи. Показано, що в дореволюційний період були сформульовані принципи побудови текстів актів, правила та прийоми юридичної техніки, доведена необхідність створення термінологічного апарату.

2. У радянський період розвиток юридичної техніки природоохоронного законодавства розпочався у 60-х рр. минулого століття через необхідність підготовки нормативно-правових актів, спрямованих на збереження навколишнього середовища. Праці з юридичної техніки стала сполучною ланкою між теорією права та роботами,

присвяченими природоохоронному законодавству.

3. На підставі розгляду праць з природоохоронного законодавства, до якого входили елементи юридичної техніки, запропоновано таку періодизацію:

1) 60-70 рр. – праці цілком присвячені питанням правової охорони природи, в яких незначна увага приділялась юридичній техніці; 2) 70-80 рр. – виникнення теоретичних досліджень у сфері юридичної техніки, які вплинули

на праці у сфері природоохоронного права; 3) 80-90 рр. – праці з природоохоронної справи з використанням методів та засобів юридичної техніки, які різняться за спрямованістю та кількістю проведених досліджень. ■

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шутак И. Д. Мониторинг правоприменения как действенное средство повышения качества правотворческой стратегии, тактики, техники // Юридическая техника. – 2015. – № 9. – С. 835-838.
2. Колбасов О. С. Советское законодательство об охране природы за 40 лет // Правоведение. – 1958. – № 1. – С. 37-46.
3. Иоффе О. С., Шаргородский М. Д. Вопросы теории права. – М., Госюриздат, 1961. – С. 314-318.
4. Лозо В. И. Основные этапы развития лесного законодательства УССР : дисс. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 1983. – 208 с.
5. Титова Н. І. Відповідальність за порушення законодавства про охорону природи. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1973. – 214 с.
6. Шемшученко Ю. С., Мунтян В. Л., Розовский Б. Г. Юридическая ответственность в области охраны окружающей среды. – К. : Наук. думка, 1978. – 280 с.
7. Корчева З. Г. Уголовно-правовая охрана природы в УССР : учеб. пособ. – Харьков : Изд-во Харьк. ун-та, 1975. – 83 с.
8. Шестерюк А. С. Вопросы кодификации законодательства об охране окружающей среды. – Л., 1984. – 117 с.
9. Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии. – К. : Наукова думка, 1989. – 231 с.
10. Андрейцев В. І. Екологія і закон: еколого-правова відповідальність. – К. : Т-во «Знання» УРСР, 1991. – 48 с.

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

О. В. Патlachuk

Розглянуто стан досліджень питань юридичної техніки у дореволюційному періоді та часи існування СРСР. Проведена періодизація наукових праць у радянський період шляхом виділення трьох етапів, які різняться за кількістю та спрямованістю проведених досліджень. Показано взаємозв'язок між розробками в сфері теорії юридичної техніки і їх використанням у сфері природоохоронного права.

Ключові слова: юридична техніка, правотворчість, нормативно-правовий акт, періодизація, правова охорона природи.

Стаття надійшла до редакції: 19.11.2019.

STATE OF RESEARCH OF LEGAL ENVIRONMENTAL TECHNOLOGY

O. V. Patlachuk

The state of researches of questions of legal technique in the pre-revolutionary period and the times of existence of the USSR are considered. Periodization of scientific works in the Soviet period was carried out by distinguishing three stages, which differ in number in the focus of the conducted research. The relationship between the developments in the field of legal engineering theory and their use in the field of environmental law is shown.

Keywords: legal technique, lawmaking, regulatory act, periodization, legal protection of nature.

Received: 19.11.2019.